

PROJEKT

FULLFÖLJDA STUDIER

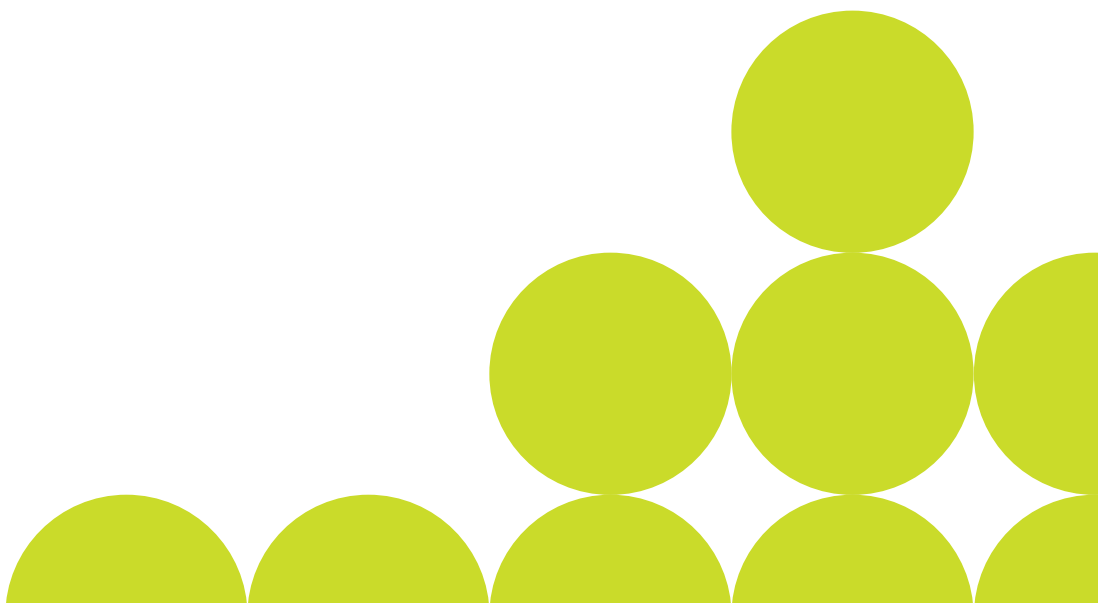
Hur ska vi främja fullföljda studier?

- Framgångsfaktorer i arbetet
- Goda exempel i Skaraborg
- Behov av stöd

KARTLÄGGNINGSRAPPORT AUGUSTI 2014
PROJEKTLEDARE SUSANNE SANDGREN
SKARABORGS KOMMUNALFÖRBUND

INNEHÅLL

1. VARFÖR FINNS DEN HÄR RAPPORTEN? BAKGRUND OCH SYFTE	4
2. FRAMGÅNGSFAKTORER	5
Organisation och struktur	5
Styrning och ledning.....	5
Systematisk skolutveckling.....	6
Rutiner och handlingsplaner.....	7
Pedagogisk grundsyn	8
Bemötande och goda relationer.....	10
Inkludering och delaktighet.....	11
Samverkan	12
Skola – föräldrar och vårdnadshavare.....	12
En multiprofessionell skola.....	12
Skola – Socialtjänst.....	12
Studie- och yrkesvägledning	13
3. STÖD I DET FORTSATTA UTVECKLINGSARBETET – NÄSTA STEG	14
Identifiera och sprida goda exempel	14
Sprida kunskap om vikten av att arbeta med att främja fullföljda studier	14
Kompetensutveckling	14
4. AVSLUT	15

1. VARFÖR FINNS DEN HÄR RAPPORTEN? BAKGRUND OCH SYFTE

Skolan är en central del av barns och ungas liv genom att mycket av deras vakna tid tillbringas där, men också för att utbildning är den enskilt viktigaste faktorn för att barn och unga ska få tillgång till "Det goda livet" – utbildning, arbete, goda relationer och en god psykisk och fysisk hälsa.

Godkända betyg i grundskolan är en central skyddsfaktor när det gäller risken för psykisk ohälsa eller framtida problem (Ernstam & Karlsson Lundvall, 2013). Skolplikten gäller enbart grundskolan men en annan central del för barn och ungas framtidsmöjligheter är att elever slutför sina gymnasiestudier. Statistik från skolverkets databas (2013) visar att 71 % av de ca 118 000 ungdomar, som påbörjat gymnasieskolan fullföljde sina gymnasiestudier inom tre år. Under förväntad tid blev alltså sju av tio färdiga med sin gymnasieutbildning, en siffra som varit relativt konstant de senaste tio åren enligt skolverket.

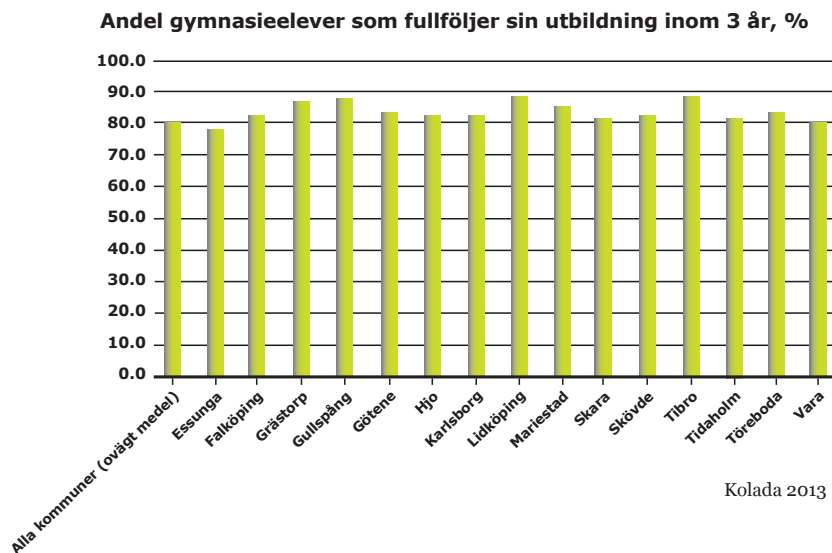
I Skaraborg har en låg andel av befolkningen en eftergymnasial utbildning och en låg andel väljer att gå vidare till högre studier. Andelen gymnasieelever med fullföljda studier inom Skaraborgs kommuner varierar mellan 72 och 88 procent. (2013)

Våren 2012 utlyste Västra Götalandsregionens Folkhälsokommitté medel för att stimulera skolor i Västra Götaland att förebygga skolavhopp och för att främja elevers hälsa. I sammanhanget beviljades Skaraborgs Kommunalförbund medel för projektet "Fullföljda studier". Syftet med projektet är att utveckla gemensamma strategier som gynnar Skaraborgs femton kommuner i arbetet med att främja fullföljda studier. Projektet startade i augusti 2013. Under projektets första år genomfördes en övergripande kartläggning med syfte att identifiera framgångsfaktorer i arbetet med att främja fullföljda studier och goda exempel i Skaraborg. Kartläggningen syftade även till att identifiera vilket behov av stöd verksamheterna hade för att fortsätta att utveckla arbetet med att främja fullföljda studier. Kartläggningen genomfördes i tre faser:

1. Identifiera framgångsfaktorer, utvecklingsbehov samt finna goda exempel på främjande arbete.
2. Identifiera möjligheter till samverkan, främst mellan skola och socialtjänst för att främja fullföljda studier.
3. Undersöka hur kommunerna arbetar med det kommunala informationsansvaret och vilka behov av utveckling som finns.

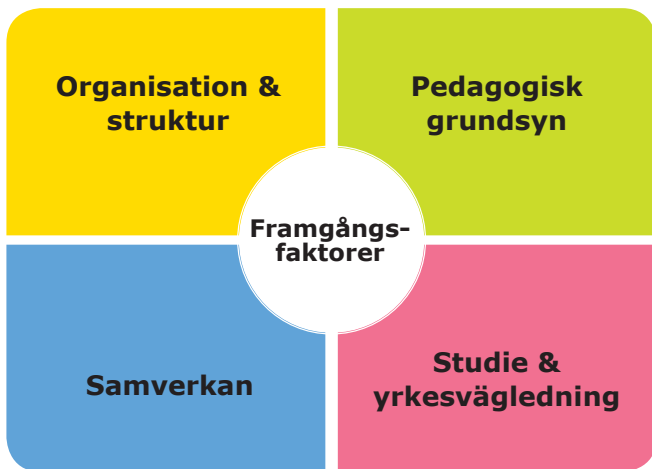
Syftet med denna rapport är att presentera framgångsfaktorer, belysa goda exempel samt ge inspiration och stöd i kommunernas och skolornas fortsatta utvecklingsarbete. Underlaget för rapporten är hämtat från kartläggningens två första faser. Vår förhoppning är att rapporten ska inspirera och motivera personal, som möter barn och ungdomar i sitt arbete samt chefer och politiker att arbeta vidare med att främja fullföljda studier. Rapporten är inte en vetenskaplig delgivning där olika insatsers framgång jämförs med varandra. Istället bygger rapporten på en överblick av regionens insatser utifrån den bild deltagarna i kartläggningen förmedlat. Avsikten med de goda exemplen är inte att jämföra dem med varandra eller mäta deras framgång med varandra. Tanken är att exemplen ska bli en del av kommunernas samverkan och leda till praktiskt erfarenhetsutbyte. En stor del av kartlägningsarbetet har varit att ta del av aktuell forskning, relevanta styrdokument och erfarenheter från andra projekt.

I en kartläggning kring arbetet med att främja fullföljda studier är barn- och ungdomsperspektivet oerhört viktigt. Vi har därför valt att ta utgångspunkt från genomförda undersökningar där ungdomar intervjuats och delgivit sina tankar kring orsaker till avhopp, vad som kunde förhindrat avhopp och deras vision om den perfekta skolan. Genom intervjuer med olika professioner som arbetar inom skola och utbildning (rektorer, elevhälsopersonal, lärare, utvecklingschef, undervisningscoach m fl) samt socialtjänst har vi fått en överblick över nuläge, framgångsfaktorer, utmaningar och behov för att utveckla det främjande arbetet. Genom att komplettera dessa uppgifter med aktuell forskning och relevanta styrdokument har vi funnit framgångsfaktorer som är extra tydliga och återkommande.

2. FRAMGÅNGSFAKTORER

Framgångsfaktorerna har kategoriserats och delats in i fyra övergripande teman:

I rapporten presenteras varje tema i ett avsnitt. Varje avsnitt avslutas med några enkla frågeställningar som syftar till att stimulera läsarens egna reflektioner och som kan vara inledning till samtal och diskussioner i skolor, kommuner och andra verksamheter. I anslutning till vissa teman finns även hänvisningar till intressant litteratur och material, som kan vara stöd i det fortsatta arbetet.

Organisation och struktur

Styrning och ledning

Nyckelord: gemensamma mål, analys, helhetsperspektiv, långsiktighet, samsyn

I kartläggningen betonar flera personer vikten av en tydlig styrning och ledning som styr mot gemensamma mål. Arbetet ställer stora krav på skolans och andra verksamheters organisation i flera nivåer. Samhället satsar i stort alltmer resurser på verksamheter som rör barn och unga men analys, helhetsperspektiv och långsiktighet saknas alltför ofta. För att ge barn och unga så bra förutsättningar som möjligt behöver kommuner och skolor analysera, planera och följa upp behov, insatser och resultat.

I de skolor och kommuner där man arbetar medvetet med att skapa en samsyn och ta ett samlat grepp i det främjande arbetet upplever man att det ger goda effekter.

TSI – Tidiga Samordnade Insatser. Lidköping

Lidköpings kommun har skapat en förvaltningsövergripande samverkan för att arbeta med tidiga, förebyggande insatser för barn samt för vuxna i riskzonen för utanförskap. Genom att skapa gemensam organisation och gemensamma arbetsformer kan man arbeta strategiskt, systematiskt och långsiktigt. Man har ett TSI-råd som består av politiker, en styrgrupp bestående av förvaltningschefer samt en beredningsgrupp med representation från samtliga förvaltningar. För att kunna följa arbetet finns det i kommunens styrdokument gemensamma indikatorer med fastställda målvärden. En av indikatorerna är skolnärvaro. I kommunens uppföljning är det inte bara skolan som ska kunna besvara hur det går med skolnärvaron utan även övriga förvaltningar.

Foto: Thomas Harrysson

REFLEKTERA

DISKUTERA

Hur arbetar ni med styrning och ledning i er kommun/på er skola?

- **Vad fungerar bra?**
- **Vad behöver utvecklas?**
- **Vad kan du förändra, redan imorgon?**

Stöd i arbetet

”Barn och unga här, nu och framåt”

Ett metodmaterial från SKL, som syftar till att ge stöd till de kommuner, landsting och regioner som vill utveckla ett helhetsperspektiv på barn- och ungdomspolitiska frågor och verksamheter. I materialet beskrivs fyra steg, som är viktiga för att skapa en gemensam struktur för samverkan och helhetsperspektiv för barn och ungdomsfrågor:

1. Få gemensam kunskap om vad som är viktigt för att barn och unga ska må bra och hur kommunen och skolan genom kunskapsbaserade prioriteringar kan ge stöd till ett gott liv för barn och unga.
2. Göra en analys av hur situationen ser ut för de barn och unga som bor i den aktuella kommunen.
3. Formulera vad som ska åstadkommas och vad varje verksamhet ska göra för att bidra till att de övergripande målen nås.
4. Ta reda på om målen nås.

Materialet riktar sig till politiker och chefer men kan med fördel användas som stöd i utvecklingsarbetet på den enskilda skolan.

Systematisk skolutveckling

Nyckelord: chefers delaktighet och ansvar, god atmosfär, gemensam värdegrund, vetenskaplig grund, kompetensutveckling, kollegialt lärande

I kartläggningen betonades vikten av chefers delaktighet och ansvar. Rektor har en självklar nyckelroll i arbetet med att främja fullföljda studier. Det som lyfts fram som särskilt betydelsefullt är att rektor arbetar medvetet med att skapa en god atmosfär, som är tillåtande och där personalen har en gemensam värdegrund. Detta kan ske genom att ge möjlighet till samtal och diskussioner kring värdegrundsfrågor och förhållningssätt. Att diskutera och arbeta tillsammans är på många skolor självklart redan idag. Det forskning och erfarenhet nu visar är vikten av långsiktighet, systematik och fokus i det kollegiala samtalet. Dessa samtal och diskussioner ska som allt annat arbete på skolorna utgå från en vetenskaplig grund. Att arbeta strategiskt och målinriktat med kompetensutveckling/kompetensfördjupning är därför extra viktigt. Flera skolor har på olika sätt gjort detta med goda resultat.

Kompetensutveckling kring bemötande Rudbecksgymnasiet. Tidaholm

Under läsåret 2012/2013 arbetade ett arbetslag på Rudbecksgymnasiet i Tidaholm med att utveckla bemötandet av elever. Personalen erbjöds kompetensutveckling och rektor visade på vikten av arbetet genom att ta upp frågan vid medarbetarsamtal. All personal satte individuella mål kring hur de skulle arbeta med bemötande av elever under läsåret och målen följdes upp vid nästa medarbetarsamtal. Personalen har även fått i uppgift att ta fram relevant och intressant forskning och litteratur, som varit utgångspunkt för egna reflektioner och samtal i arbetslagen. I utvecklingsarbetet har man även samarbetat med socialsekreterare, som deltagit vid några arbetslagsträffar och bidragit med värdefull kunskap.

Utveckling av gemensamt förhållningssätt i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Essunga

På Nossebro skola i Essunga är det specialpedagogen som ansvarat för att finna relevant forskning, som belyser förhållningssätt i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Genom att all personal tog del av sammanfattande texter som specialpedagogen formulerat, gavs förutsättningar till goda samtal på vetenskaplig grund. Detta ledde sedan till att man utvecklade ett gemensamt förhållningssätt. I Essunga har man även skapat möjlighet till pedagogiska reflektioner och samtal genom att sträva efter att man alltid är två personal i klassrummet, gärna personal med komplementära kompetenser.

Utbildade lärledare – nyckelfunktion i utvecklingsprocessen. Hjo

I Hjo kommun har man under flera år utvecklat strukturer, roller och kompetenser för det kollegiala lärandet. En lärkultur har utvecklats för möten mellan erfarenhet och aktuell forskning. Utbildade lärledare har en nyckelfunktion i arbetet och leder utvecklingsprocessen i arbetslaget. Ett viktigt verktyg i detta lärande är det lärande samtalet, en strukturerad form av samtal:

- Tydlig frågeställning
- Tyst enskild reflektion
- Var och en får i lugn och ro delge sina tankar
- Övriga ställer fördjupande frågor
- Summering av gruppens erfarenheter och tankegångar
- Vilka olika erfarenheter och tankar träder fram?
- Hur tänker vi kring dessa?
- Slutsatser? Lärdomar?
- Hur går vi vidare?

Samtalsstrukturen kan med fördel användas i olika sammanhang. Utvecklingschef arbetar på liknande sätt vid exempelvis rektorsmöten. Det finns fler kommuner och skolor som med framgång arbetar på liknande sätt. I Götene kommun utbildas lärledare just nu. (Våren 2014)

De beskrivna exemplen arbetar samtliga med en form av kollegialt lärande. Det är en sammanfattande term för olika sorters kompetensutveckling där kollegor genom strukturerat samarbete tillägnar sig kunskaper. Erfarenheten hos några av de som intervjuats är att denna form av kompetensutveckling inte bara är en effektiv form som leder till förändring. Den lyfter personalens viktiga roll och ger möjlighet till reflekterande samtal kring det verkligt viktiga, det som sker i mötet med eleven.

Hur arbetar ni med skolutveckling och kompetensutveckling i er kommun och på er skola?

- Vad fungerar bra?
- Vad behöver utvecklas?
- Vad kan du förändra, redan imorgon?

Stöd i arbetet

Skolverket

På Skolverkets hemsida finns mer att läsa om kollegialt lärande under rubriken skolutveckling. Där finns även relevant information om Matematiklyftet, Skolverkets satsning på kompetensutveckling i matematik, som baseras på kollegialt lärande. Detta ger lärare och rektorer skolutvecklingsverktyg som de med fördel kan använda inom andra ämnesområden.

Synligt lärande för lärare, John Hattie

Boken kopplar forskning om undervisningsstrategier till praktiskt genomförande i klassrummet. Synligt lärande för lärare riktar sig till alla som vill ha evidensbaserade svar på frågan hur man kan förbättra elevers studieresultat och därmed främja fullföljda studier.

Rutiner och handlingsplaner

Nyckelord: närvarohantering, handlingsplan mot kränkande behandling, överlämningsrutiner

Att ha rutiner och handlingsplaner uppges som en förutsättning för att arbeta med att främja fullföljda studier. De flesta av de intervjuade personerna uppges att den egna kommunen och den egna skolan har rutiner och handlingsplaner för närvarohantering, mot kränkande behandling och för överlämningar vid byte av lärare eller skola. Just dessa tre områden har under kartläggningen identifierats som extra viktiga i arbetet med att främja fullföljda studier.

Närvarohantering

Skolnärvaro ökar självklart möjligheten för eleven att nå sina mål och fullfölja sina studier. Frågan om skolnärvaro är viktig såväl i grund- som gymnasieskolan. Ibland kan det redan i förskolan eller grundskolans tidiga år finnas indikatorer på problem som resulterar i skolfrånvaro längre fram. Det är en stor fördel att ha formulerat tydliga rutiner för skolnärvaroarbetet. Att rutinerna också är väl förankrade hos personal, elever och föräldrar är en förutsättning för att närvaroarbetet ska fungera. Rutinerna behöver även vara kända av de samhällsaktörer som skolan samverkar med. Elevehälsan har en nyckelroll i

närvaroarbetet. I samarbetet med elev och vårdnadshavare är det av största vikt att skapa delaktighet i arbetet med att öka närvaro. Detta tas upp mer utförligt i avsnittet om Pedagogisk grundsyn – bemötande och delaktighet.

Handlingsplan vid frånvaro. Skövde

I Skövde kommun har en handlingsplan vid frånvaro tagits fram i samverkan mellan grundskolans elevhälsa, socialtjänst och kommunens jurist. Verksamhetschef för skolförvaltning/central elevhälsa uppges att handlingsplanen tagits emot väl av personal på skolan och att den upplevs som ett stöd i arbetet med att främja närvaro, inte minst i kontakt med vårdnadshavare. Det är en styrka att "alla gör likadant". Vid samtal med en rektor på en av kommunens högstadieskolor uppges handlingsplanen som ett gott exempel på samverkan mellan skola och socialtjänst.

Många kommuner i Skaraborg står i startgroparna eller har precis påbörjat det viktiga arbetet med att vända frånvaro till närvaro. En specialpedagog, som arbetar på gymnasiet, upplever att behovet av att diskutera frågor gällande närvaro i arbetslagen är stort på deras skola. Vidare efterfrågas gemensam kompetensutveckling som ger kunskap om hur man bäst kan främja närvaro. Flera av de intervjuade personerna har samma åsikt. Det finns ett stort intresse för frågan och en motivation till att utveckla närvaroarbetet.

Hur arbetar ni med närvaroarbetet i er kommun och på er skola?

- Vad fungerar bra?
- Vad behöver utvecklas?
- Vad kan du förändra, redan imorgon?

Stöd i arbetet

"Vänd frånvaro till närvaro – guide för systematiskt skolnärvaroarbeta i kommuner"

En guide från SKL, Sveriges Kommuner och Landsting, som syftar till att inspirera till ett mer systematiskt skolnärvaroarbeta.

I "Tillbaka till skolan – metodhandbok i arbetet med hemmasittande barn och unga"

(Gladh & Sjödin, 2013) framhålls ett antal sakförhållanden som främjar elevers närvaro.

På "PSYNK-projektets hemsida" finns mer att läsa om närvaroarbetet i bl a Vänersborgs kommun.

"Skolverkets allmänna råd – arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan"

Likabehandlingsarbete

I rapporten "10 orsaker till avhopp" delar 379 unga som inte fullföljt sina gymnasiestudier med sig av sina erfarenheter. På frågan om vad som orsakat deras avhopp svarar fler än hälften av dem att mobbing är den främsta orsaken. Det är därför viktigt att skolorna har väl fungerande rutiner för att främja likabehandling och förebygga samt åtgärda trakasserier och kränkande behandling. Det finns handlingsplaner och rutiner i skolorna. Det främjande arbetet syftar till att förankra respekten för alla människors lika värde och ska bidra till en skolmiljö där alla känner sig trygga och utvecklas. Mer att läsa kring det främjande arbetet finns i avsnittet Pedagogisk grundsyn – bemötande. Liksom i arbetet med att förankra handlingsplanen kring frånvaro är det viktigt att Handlingsplaner mot exempelvis kränkande behandling är levande dokument som används som verktyg i arbetet med att motverka mobbing och kränkande behandling och därmed främja fullföljda studier.

REFLEKTERA

DISKUTERA

Hur arbetar ni med att främja likabehandling och motverka mobbing i er kommun och på er skola?

- Vad fungerar bra?
- Vad behöver utvecklas?
- Vad kan du förändra, redan imorgon?

Stöd i arbetet

"Skolverkets allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling"

"Vad fungerar?", Skolverket

En beskrivning av det förebyggande arbetet i skolor som strategiskt arbetar för att motverka mobbing.

"Kränkningar i skolan – analyser av problem och lösningar", Skolverket 2013

Överlämningsrutiner

Vid byte av lärare, klass eller skola är det viktigt att det finns rutiner för säkra övergångar. För elever i riskzon att senare avbryta sina studier är just övergång som innebär byte av skola och lärare en stor riskfaktor. En kommungemensam policy vid överlämningsrutiner mellan skolor upplevs som ett stöd i arbetet. Liksom rutinen för närvarohantering och handlingsplan mot kränkande behandling behöver denna policy ständigt diskuteras och göras till ett verktyg i arbetet i kommunens skolor.

Säkra övergångar. Grästorps

I Grästorps kommun har man arbetat med att förbereda eleverna inför övergång mellan årskurs 3 och 4. Genom att arbeta med elevgruppen under vårterminen i årskurs 3, såväl på gruppnivå som individuellt, förbereds eleverna. De elever som är i behov av stöd vid övergången identifieras. Under höstterminen i årskurs 4 följs arbetet upp genom besök i klassen och enskilda samtal.

REFLEKTERA

DISKUTERA

Hur arbetar ni med övergångar i er kommun och på er skola?

- Vad fungerar bra?
- Vad behöver utvecklas?
- Vad kan du förändra, redan imorgon?

Pedagogisk grundsyn

Nyckelord: bemötande, goda relationer, tillåtande atmosfär, förhållningssätt, elevcentrerat arbetssätt, elevinflytande

Den enskilt viktigaste faktorn för fullföljandet av studier som fördes fram i intervjuerna var de vuxnas bemötande av eleverna. Att skapa goda relationer och medvetet arbeta för att skolan ska kännetecknas av en tillåtande atmosfär nämndes på något vis vid samtliga intervjuer. I rapporten "10 orsaker till avbrott" (Temagruppen för unga, 2013) beskrivs den ideala skolan så här:

"Drömskolan har vakna vuxna och en lugn arbetsmiljö. Vuxna ska bry sig om en och inte ge upp så fort. De ska fråga hur man mår och vara ett stöd – inte släppa taget".

Organisatoriska faktorer ger mindre påverkan än att förändra förhållningssätt i skolan. Detta betonar SKL, Sveriges Kommuner och Landsting, i sin rapport "Öppna jämförelser – Gymnasieskola 2013". Den främsta framgångsfaktorn SKL lyfter fram är när de som arbetar i skolan sätter elevens behov av utveckling i centrum. Ett elevcentrerat arbetssätt kan exempelvis komma till uttryck i schemaläggning, planering av kompetensutveckling för personal och genom ett organiserat mentorskap. Det handlar om att kontinuerligt ställa det skolan gör i förhållande till den påverkan det får för elevens måluppfyllelse och trivsel. Att möjliggöra elevinflytande är också en viktig del av det elevcentrerade arbetssättet.

Bemötande – Goda relationer

Bland de främsta skälen till avhopp som unga anger finns: ”vuxna som inte bryr sig” och ”dåligt bemötande i skolan” (10 orsaker till avhopp, Ungdomsstyrelsen 2013). Bra bemötande handlar bland annat om att tro på elevernas förmåga och möta dem som unika och likvärdiga individer. Bemötande handlar också om att verkligen tro på elevernas vilja att lyckas, inte minst på de som har svag tilltro till sin egen förmåga. Viktigast för barn och ungdomar är någon som bryr sig om dem, ser dem, ger stöd men även ställer krav. Det gäller att få eleverna att känna att skolans personal vill deras bästa och har viljan och kunskapen att hjälpa dem. Majoriteten av de intervjuade personerna upplever att de vuxna i skolan och andra verksamheter är bra på att bemöta eleverna och har förmågan att skapa goda relationer, men att man behöver bli ännu bättre på att möta alla elever. Inte minst de som har hög frånvaro och de som återvänder till skolan efter en längre frånvaroperiod.

”Taktisk närvaro”. Skövde

På Helenaskolan i Skövde har man arbetat framgångsrikt med att få en grupp hemmavarande pojkar att återvända till skolan genom att utgå från pojkarnas intressen och medvetet arbeta med att skapa goda relationer. Skolan lyckades med att få samtliga att återvända till studierna och fullfölja grundskolan. Erfarenheterna från detta arbete har legat som grund för utvecklingen av ”taktisk närvaro” – ett arbetssätt som sätter elevens behov i fokus och som syftar till att öka skolen närvaron. Genom att arbeta med bland annat elevens delaktighet i planering av studierna, tidig kontakt med täta uppföljningar och samverkan mellan hem och skola samt mellan olika professioner i skolan har man funnit ett arbetssätt som främjar och ökar närvaron. Socialpsykolog och rektor på skolan har båda en mycket viktig roll i arbetet.

Foto: Thomas Harrysson

Att arbeta aktivt med värderingsfrågor, att det finns tydlighet kring vilka värderingar som gäller och vad som ska präglade förhållningssätt och beteende gentemot varandra är framgångsfaktorer i arbetet med att främja fullföljda studier. En tydlig värdegrund är inte given utan kräver regelbunden dialog mellan vuxna och mellan vuxna och elever. På de skolor där man arbetat med bemötande upplever man att arbetet starkt bidragit till ökad trivsel, ökad motivation och högre andel elever som fullföljer sina studier.

Något som tydligt framkommit under intervjuerna är att det behöver skapas förutsättningar för att utveckla bemötande och goda relationer. Tid och möjlighet till värdegrundsdiskussioner i arbetslag och andra grupper efterfrågas. Likaså uttrycks ett behov av att vara fler i klassrummet.

Nossebro skola. Essunga

I Essunga kommun strävar man efter att vara minst två vuxna i klassrummet, gärna med olika professioner. Detta ger inte bara goda effekter i det direkta arbetet med eleverna. Det ger möjlighet till gemensam reflektion och goda pedagogiska samtal kring det som händer i klassrummet.

Flera personer poängterar vikten av att skolpersonalen känner sig trygga och att de ges förutsättningar att tillsammans finna former för ett gott bemötande. Hela skolan ska genomsyras av ett tillåtande och öppet klimat. En utvecklingsledare betonar vikten av ”att skapa ett stabilt golv för personalen”, vilket just betyder att personalen ges möjlighet till gemensam reflektion. De kan då bygga gemensam kunskap exempelvis kring bemötande, vilket skapar en tydlighet kring vilka värderingar som gäller. I det tidigare avsnittet Organisation och struktur betonas vikten av att arbeta strategiskt med kompetensutveckling. Skolinspektionen (2009) beskriver hur skolor som genomfört omfattande strategisk kompetensutveckling kring innebörden att skolan är till för alla lett till ett förändrat synsätt hos personalen. Från ett synsätt där elever i olika hög grad ska passa till skolan, till att utgå från att skolan ska anpassas till eleverna.

REFLEKTERA

DISKUTERA

Hur arbetar ni med bemötande och goda relationer i er kommun och på er skola?

- Vad fungerar bra?
- Vad behöver utvecklas?
- Vad kan du förändra, redan imorgon?

Stöd i arbetet

Boken ”Stå upp, stå ut, stå kvar” (Fredrik Ahlén) fokuserar på arbetet med att engagera elever, att väcka lust till skolarbetet och att skapa förutsättningar för lärande. I boken presenteras flera pedagogiska nycklar och metoder utifrån begrepp som relationer, förändringsarbete, struktur, gränser, samarbete, delaktighet och trygghet. Varje kapitel i boken avslutas med ett antal frågor att reflektera över och diskutera. Boken kan därför med fördel användas som utgångspunkt för gemensam kompetensutveckling.

Inkludering och delaktighet

Något som betonas under kartläggningen är vikten av att alla barn och unga ska få plats och likvärdiga möjligheter att klara sin utbildning. Enligt Persson och Persson (2012) är människor olika och det är inte skolans uppgift att göra våld på denna olikhet. Med professionellt handlag ska alla elever ges stimulans och uppmuntran där målet är meningsfullt deltagande i en gemenskap. Inkludering är inte i första hand en fråga om fysisk placering utan ett synsätt där man ser olikheter som en tillgång, låter barn och unga bidra med sina erfarenheter och känna sig behövda för sin egen skull. Skolans och lärarens uppgift blir att tillrättalägga undervisningens innehåll och metoder så att alla elever kan delta och få utbyte av verksamheten. Enligt Ahlén (2014) vore det idealt om vi kunde samla all expertis och allt kunnande i de ordinarie klassrummen för att skapa förutsättningarna för alla elever att få sina behov tillgodosedda. Detta är en utmaning som ställer stora krav på samverkan mellan skolans professioner. Mer att läsa om detta finns i avsnittet Samverkan – en multiprofessionell skola. Den viktigaste personen i sammanhanget är självklart eleven. Ahlén (2014) konstaterar bland annat att det krävs delaktighet och engagemang från elevens sida för att åstadkomma förändring. Det har således ingen betydelse vilka insatser och hjälpmedel som erbjuds om man inte har ett väl fungerande samarbete som bygger på delaktighet och engagemang. Att elever tillsammans med exempelvis lärare gemensamt formulerar mål innebär att förmedla såväl hopp som ansvar till eleven. Att skapa överenskommelser innebär att man fördelar ansvaret och gör eleven till huvudperson. Detta gäller inte minst när det gäller närvaroarbetet. Det är viktigt att lyssna på eleverna och göra dem delaktiga i skolornärvaroarbetet. För att kunna vända frånvaro till närvaro i skolan är det nödvändigt att ta del av elevens egna tankar. Att elever får berätta sin historia har visat sig ha positiv effekt.

Flera av de intervjuade personerna betonar vikten av en god elevdialog. Det som nämns som centrala aspekter för att lyckas i arbetet med att få en god dialog med eleven, som kan främja fullföljda studier är:

- prata med eleven och utgå från situationen
- stimulera till motivation
- uttryck tro på eleven och ha höga förväntningar
- skapa gemenskap och tillhörighet genom att sträva efter att ha alla elever i klassrummet
- arbeta med elevernas progression – fokusera på det positiva, salutogent förhållningssätt
- se det egna professionella ansvarets betydelse för varje elevs skolgång

Inkludering. Essunga

Grundskolan i Essunga har under flera år arbetat med att utveckla skolan. Tidigare har de haft flera undervisningsgrupper vid sidan av (heldagsskola, "liten grupp", fasta särskolegrupper m fl) och även flera elever som gick ifrån den ordinarie undervisningen för att få särskilt stöd utanför klassens ram. Idag har skolan inga fasta grupperingar utan de har valt att plocka in eleverna i klassrummet tillsammans med de lärare som tidigare undervisade i de små grupperna. Elever som behöver extra tid för att nå målen erbjuds "träningsspass". Genom att se över de resurser man har och använda dem på ett annat sätt kunde man utveckla undervisningen inne i klassrummet. Man upplever att detta är positivt för alla elever. Dels skapas en gemenskap där alla känner delaktighet, dels utvecklas undervisningen. I arbetet utgår man från elevens insikt kring det egna lärandet, samverkan med vårdnadshavare samt att "alla elever är allas ansvar".

Essunga har även arbetat med ett stödprojekt riktat till så kallade studiesvaga familjer, ett systematiskt sätt att arbeta med föräldrasamverkan. Mer att läsa om detta finns i avsnittet Samverkan – föräldrar/vårdnadshavare. Vid utvärdering av stödprojektet framkom att ungdomarna som deltagit upplevt att de fick hjälp i samtalet med de professionella och med föräldrarna. Att stödja barn och ungas möjlighet till dialog med vuxna och därmed skapa möjlighet till inflytande och delaktighet är något som betonas i Ungdomsstyrelsens rapport "Fokus 10 – en analys av ungas inflytande" (2010). Ungdomsstyrelsen menar också att ungas inflytande realiserar sig idag till stor del i relationen mellan lärare och elev snarare än genom formella strukturer. Under kartläggningen framgår att många skolor har formella strukturer för elevinflytande i form av exempelvis klassråd och elevråd. Dessa strukturer upplevs dock inte alltid passa alla elever. Ungdomsstyrelsen (2010) menar att elevinflytandet i skolorna bör förstärkas ytterligare och att det behövs bättre kunskap om elevernas faktiska möjlighet att utöva inflytande. De frågor elever idag kan påverka är sällan av den karaktären att de gör verklig skillnad i deras utbildningssituation. En avgörande faktor i arbetet med ökad delaktighet för eleverna är de vuxnas demokratiska kompetens och lyhörddhet.

Lärare och andra vuxna som kommer i kontakt med barn och unga bör ha ett förhållningssätt och arbetssätt som genomsyras av lyhörddhet, dialog i demokratisk anda och uppmuntran till kritiskt tänkande. En öppenhet för hur eleven skapar mening i situationen innebär att läraren inte i förväg vet hur detta meningskapande kommer att se ut utan förmår visa en känslighet för situationen och för elevens behov. Det finns exempelvis en tydlig distinktion mellan att känna till och känna in eleven. Det som läraren känner till om eleven är det han eller hon tar med till undervisningssituationen, medan det som läraren känner in är en öppenhet för vad som händer mellan läraren och eleven. Något som efterfrågas under kartläggningen är gemensam kompetensutveckling och möjlighet till erfarenhetsutbyte kring inkludering och delaktighet.

REFLEKTERA

DISKUTERA

Hur arbetar ni med Inkludering och Delaktighet i er kommun och på er skola?

- Vad fungerar bra?
- Vad behöver utvecklas?
- Vad kan du förändra, redan imorgon?

Samverkan

Nyckelord: samordnade och tidiga insatser, skola – föräldrar/vårdnadshavare, multiprofessionell skola, skola - socialtjänst

Samordnade och tidiga insatser har under kartläggningen identifierats som en tydlig framgångsfaktor i arbetet med att främja fullföljda studier. Samtliga personer som intervjuats betonar vikten av samverkan på olika sätt: mellan skola och förälder/vårdnadshavare, mellan skolans olika professioner och mellan skolan och andra aktörer, främst socialtjänst.

Skola – föräldrar/vårdnadshavare

Det finns forskning som visar att föräldrars engagemang, deras förväntningar på sina barns skolarbete samt ett ömsesidigt förtroende mellan skola och föräldrar är viktiga variabler för att elever ska nå framgång i skolan. Detta är något som även upplevs vara en tydlig framgångsfaktor i arbetet med att främja fullföljda studier. Att skapa goda relationer med föräldrar och vårdnadshavare genom att ha tät dialog och bjuda in till samtal och föräldramöten ger mycket goda effekter och är till stort stöd för barnet eller ungdomen.

Stöd till så kallade studiesvaga familjer. Essunga

I Essunga kommun har man anställt en elevcoach som tillsammans med kurator erbjuder elev och föräldrar samtal i grupp. Syftet är att stärka motivationen hos barnen och ungdomarna men också att stärka föräldrarnas och vårdnadshavarnas roll. Det har varit positiva och lösningsfokuserade träffar och eleverna har upplevt att de fått stöd i samtalet med de vuxna.

Det pågår liknande arbete i flera kommuner. Systematiskt arbete med föräldrasamverkan har mycket goda effekter. Under kartläggningen framgick det att flera av de intervjuade önskade mer kunskap och kompetens just kring den viktiga samverkan med föräldrar/vårdnadshavare. "Hur når vi alla föräldrar?", "Hur skapar vi föräldramöten, som känns viktiga att komma på?", "Hur ska jag hantera de jobbiga samtalen?" är några av de frågor som ställdes under kartläggningen.

REFLEKTERA

DISKUTERA

Hur arbetar ni med samverkan mellan skola – föräldrar/vårdnadshavare i er kommun och på er skola?

- Vad fungerar bra?
- Vad behöver utvecklas?
- Vad kan du förändra, redan imorgon?

En multiprofessionell skola

I tidigare avsnitt har vikten av att skapa motivation, ett gott skolklimat och tillitsfulla relationer mellan elev och lärare lyfts fram som de kanske viktigaste framgångsfaktorerna i arbetet med att främja fullföljda studier. För att möta den variation av elever vi har i skolan är behovet av olika kompetenser stort. Skolan har ett hälsofrämjande uppdrag och begreppet hälsofrämjande skolutveckling används alltmer för att synliggöra att hälsoarbete i skolan är en del av en långsiktig skolutvecklingsprocess. Här kommer elevhälsans personal att spela en viktig roll. Samtliga av de personer som deltagit i kartläggningen betonar vikten av god samverkan mellan skolans olika professioner. Elevhälsans professioner kan med sina kompetenser, bidra med specifika kunskaper. Respektive profession ska ha ett tydligt ansvarsområde. Olika hetererna är grunden för och styrkan i samverkan.

De intervjuade personernas erfarenhet av samverkan och samarbete med elevhälsans personal är goda. Det som efterfrågas i hög grad är handledning och att fler professioner möter eleverna i klassrummet. Det finns goda exempel där man aktivt arbetar med att exempelvis specialpedagog och kurator i stor utsträckning finns ute i verksamheten, i klassrummen. Genom att arbeta tillsammans med eleverna skapas "multiprofessionella klassrum". Detta ger eleverna ökat stöd och ger upphov till goda kollegiala reflektioner och samtal.

Skola – socialtjänst

Tidigt under kartläggningen framgick det att en tydlig framgångsfaktor i arbetet med att främja fullföljda studier var skolans samverkan med andra aktörer, främst socialtjänst. Politisk vilja att samverka samt att det sker samverkan på en övergripande nivå lyfts av flera fram som den viktigaste förutsättningen för att samverkan och samarbete kring ett barn eller en ungdom ska fungera på ett bra sätt. Erfarenheterna av samverkan skola – socialtjänst är mestadels positiva. Men man uttrycker att det ofta bygger på personliga relationer och att utarbetade former för samverkan och samarbete upphör när en nyckelperson byter jobb eller arbetsuppgifter. Därför behöver det finnas utarbetade rutiner och former för samverkan, vilket det också gör i flera kommuner. Samrådsmöten, nätverksmöten och närgruppsmöten uppges som goda exempel.

Extra viktigt är att det finns fungerande och väl kända rutiner för anmälan till socialtjänsten om man misstänker att ett barn far illa. I en kommun har man tagit fram en blankett för anmälan och det finns även rutiner för återkoppling från socialtjänst till skolan. Det senare har upplevts som mycket viktigt.

En annan viktig förutsättning för samverkan är att personalen har god kunskap om varandras respektive verksamhet. En rektor berättar att man tidigare bjudit in personal från socialtjänsten vid terminsstart varje läsår. Skolans personal fick information om vilket stöd som fanns att få i kommunen samt ökad kännedom om socialtjänstens uppdrag och verksamhet. På detta relativt enkla sätt underlättas samverkan och det blir tydligt vilket ansvar respektive verksamhet har men även vilket gemensamt ansvar man har.

I de kommuner där det ges regelbundna, naturliga möjligheter för personal från respektive förvaltning att träffas upplevs det som en tydlig framgångsfaktor. Flera av de intervjuade har positiva erfarenheter av hur exempelvis personal från socialtjänsten regelbundet deltar i skolans EHT, Elevhälsoteam och även vid arbetslagsträffar. På detta sätt "bygger man gemensam kunskap" om barnet eller ungdomen, vilket kan främja fullföljda studier. Gemensamma kompetensutvecklingsdagar upplevs också vara ett utmärkt tillfälle att lära känna varandra och varandras verksamheter.

REFLEKTERA

DISKUTERA

Hur arbetar ni med samverkan skola – socialtjänst i er kommun och på er skola?

- Vad fungerar bra?
- Vad behöver utvecklas?
- Vad kan du förändra, redan imorgon?

Studie- och yrkesvägledning

Nyckelord: vägledning under hela skoltiden, hela skolans ansvar, rektors viktiga roll, delaktighet, framtidsdrömmar

En väl fungerande studie- och yrkesvägledning har under kartläggningen lyfts fram som en viktig framgångsfaktor i arbetet med att främja fullföljda studier.

Eleverna bör få vägledning under sin inledande tid i gymnasieskolan för att skapa motivation och för att undersöka om han eller hon har hamnat rätt. Även vägledning och ökad samverkan med arbetslivet i förskola och grundskola lyfts fram som en framgångsfaktor i arbetet med att främja fullföljda studier. Att ge eleverna ökad medvetenhet och erfarenhet om arbetslivsfrågor och arbetsmarknad är en del av studie- och yrkesvägledningen. En annan del som under kartläggningen lyfts fram som mycket viktig är att eleverna görs medvetna om sina tankar för framtiden. Att arbeta aktivt med barnens och elevernas framtidsdrömmar stimulerar den egna drivkraften och motivationen i lärandet.

I avsnittet Pedagogisk grundsyn – delaktighet och Inflytande betonas vikten av att lyssna på eleven och göra eleven delaktig. Detta lyfts fram som ett framgångsrikt sätt att arbeta med studie- och yrkesvägledning. Det måste finnas ett förhållningssätt där man låter eleven bli aktiv i sina val och hela tiden stärka elevens förmåga till detta.

Vidare betonas vikten av att studie- och yrkesvägledningen behöver löpa som en röd tråd genom hela skolsystemet, från förskola till gymnasieskola. Flera av de intervjuade personerna lyfter att perspektivet med studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar är en viktig framgångsfaktor. All personal i skolan har en viktig roll i arbetet och rektor har en nyckelroll. Om studie- och yrkesvägledningen ska upplevas som hela skolans ansvar behöver även läraren och annan skolpersonal samverka med vägledare för att finna former för vägledning inom den ordinarie undervisningen.

REFLEKTERA

DISKUTERA

Hur arbetar ni med Studie- och yrkesvägledning i er kommun och på er skola?

- Vad fungerar bra?
- Vad behöver utvecklas?
- Vad kan du förändra, redan imorgon?

3. STÖD I DET FORTSATTI UTVECKLINGSARBETET

Kartläggningens syfte var att identifiera framgångsfaktorer och goda exempel, men även att undersöka vilka eventuella behov av stöd kommunerna och skolorna har för att arbeta vidare med att främja fullföljda studier. Fokus var att ta reda på vad ”Fullföljda studier”, ett Skaraborgsgemensamt projekt, skulle kunna bidra med för att stötta det lokala arbetet. Kartläggningens resultat är underlag för det fortsatta arbetet med projekt Fullföljda studier.

Identifiera och sprida goda exempel

Möjlighet att reflektera över sin egen verksamhet – inspireras av andra

Flera av de som intervjuades under kartläggningen uppgav att det var positivt att någon kom utifrån och frågade efter vad som fungerade. Intervjuerna skapade möjlighet till reflekterande samtal som uppfattades ge perspektiv på den egna verksamheten. Genom att fokusera på det positiva, det som fungerar, skapas kraft och motivation att arbeta vidare med att utveckla arbetet med att främja fullföljda studier. Att ta del av hur andra har arbetat framgångsrikt med att främja fullföljda studier lyftes fram som något mycket positivt. Genom att arrangera kommunikationsgemensamma konferenser och i andra sammanhang lyfta fram goda exempel på främjande arbete i Skaraborg kan projektet bidra till positiv utveckling.

Sprida kunskap om vikten av att arbeta med att främja fullföljda studier

Politiker och chefers delaktighet och ansvar

I avsnittet Organisation och struktur – styrning och ledning betonas vikten av en tydlig styrning och ledning som styr mot gemensamma mål. Flera av de som intervjuades upplevde ett behov av att politiker och chefer satte tydliga mål för det

främjande arbetet och skapade förutsättningar för att utveckla arbetet med att främja fullföljda studier. Genom att sprida resultat från kartläggningen, aktuell statistik och framgångsfaktorer i arbetet med att främja fullföljda studier till strategiska grupper i Skaraborg utvecklas en gemensam kunskap. En kunskap om vad som är viktigt för att barn och unga ska må bra och hur kommunen och skolan genom kunskapsbaserade prioriteringar kan ge stöd till ett gott liv för barn och unga.

Kompetensutveckling

Kommungemensamma föreläsningar

Gymnasiet i Skaraborg har återkommande så kallade länsstudiedagar, vilket under kartläggningen lyftes fram som positivt. Två av de intervjuade uttryckte önskan om att arrangera liknande dagar för personal i förskola och grundskola. Genom att samarbeta med andra kommuner skapas möjlighet att arrangera kompetensutvecklingsdagar med god kvalitet. Detta görs idag men skulle kunna göras i större utsträckning om det fanns en samordnande funktion.

En skola på vetenskaplig grund – ökad samverkan med akademien

I avsnittet Organisation och struktur – systematisk skolutveckling betonas vikten av att verksamheten bedrivs på vetenskaplig grund. Flera skolor och kommuner arbetar idag med att på olika sätt utgå från aktuell forskning i arbetet med skolutveckling. Flera av de intervjuade upplevde ett behov av ökat samarbete med akademien och önskade stöd i detta. Genom att tillsammans med främst Högskolan i Skövde designa och skräddarsy utbildningar utifrån lokala behov skulle samarbetet med akademien kunna förstärkas. En samordnande funktion för att koppla studenter till kommunernas verksamheter skulle också stärka samarbetet med akademien.

4. AVSLUT

Genom kartläggningen uppnåddes projektets första mål:

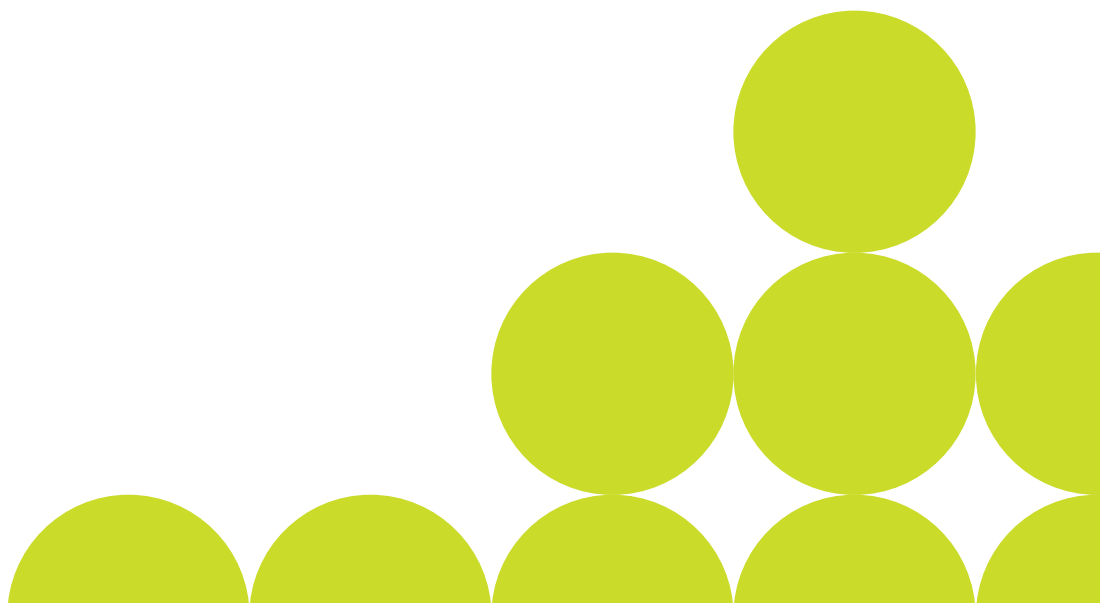
”Genomföra en kartläggning i syfte att identifiera framgångsrika metoder/ arbetssätt för att främja fullföljda studier samt synliggöra redan goda exempel på arbeten”

Vi har kartlagt vad som görs i Skaraborg idag för att främja fullföljda studier, tagit tillvara de individuella erfarenheterna bland personal i förskola, grundskola och gymnasium samt identifierat ett antal behov av stöd för vidare utveckling av arbetet med att främja fullföljda studier. Det fortsatta arbetet med projektet kommer utgå från kartläggningens resultat.

Under projektets år två önskar vi:

- sprida resultatet av kartläggningen och stimulera kommunernas utveckling av arbetet med att främja fullföljda studier
- erbjuda mötesplatser för erfarenhetsutbyte, initiera nätverk och arrangera konferenser
- arbeta med att sprida kunskap om vikten av att arbeta för att främja fullföljda studier till beslutsfattare i Skaraborg
- undersöka möjligheten att i samverkan med några kommuner och Högskolan i Skövde ta fram ett skräddarsytt utbildningsupplägg för personal inom förskola, grundskola och gymnasium
- identifiera och knyta kontakter med relevanta samarbetspartners för att finna möjlighet till gemensamma och/eller kompletterande satsningar framöver

Vi hoppas och tror att detta arbete kommer vara ett första gemensamt och strategiskt steg som ska främja fullföljda studier i Skaraborg.

POST BOX 54, 541 22 SKÖVDE

BESÖK KAPLANGATAN 16 A

TEL 0500-49 72 00

FAX 0500-41 26 25

E-POST INFO@SKARABORG.SE

WEBB WWW.SKARABORG.SE